

Makale Adı /Article Name

Demokrasi İle Popülizm Arasındaki İlişki

The Relationship Between Democracy and Populism

Yazar(lar)

Bariş ODABAŞ

Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, odabasbaris@gmail.com

Yayın Bilgisi

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 28.05.2021

Kabul Tarihi: 28.06.2021

Cilt-Sayı: 2(2)

Atf

Odabaş, B. (2021). Demokrasi İle Popülizm Arasındaki İlişki. *Cihanşümul Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-18.

Öz

Günümüz demokrasilerinin temsili nitelikte olması birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Popülizm, bu sorunlardan yalnızca birini oluşturmaktadır. Bu çalışma, demokrasi ile popülizmin genel hatlarını belirledikten sonra, ikisi arasındaki ilişkiyi anlamlandırmaya yöneliktir. Popülizm, her yönetim şeklinde görülmesine karşın, varlığını en çok temsili demokrasilerde hissettirir. Demokrasi ve popülizmi ortak paydada birleştiren faktörün ‘milli egemenlik’ vurgusu olduğunu, ancak uygulamada bu vurgunun her ikisi için de farklı anlamlar barındırdığını söyleyebiliriz. Demokrasinin ve popülizmin muğlak kavramlar olması nedeniyle bazı ülkelerde demokrasi ile popülizm, siyam ikizlerini andıran bir görünüm alır. Popülist liderlerin elitlerin karşısında sıradan halkın safında yer alır gibi görünmeleri halktan olumlu karşılık almaları sonucunu doğurur. Popülistlerin gerçek halk olarak gördükleri halkın bir bölümünü iktidar sahibi elitlere karşı konuşlandırması ve düzen karşıtlığı rolüne soyunmaları, siyasetin temel amacı olan uzlaşmayı ortadan kaldırır. Bu kutuplaştırıcı siyaset anlayışı ve düzen karşıtlığı söylemi, popülizmin demokrasinin yolunu takip ederek temsili demokratik düzene zarar vermesi ile sonuçlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Temsili demokrasi, Popülizm, Popülist lider.

Abstract

The representative nature of today's democracies raises some problems. This study, after determining the general lines of democracy and populism, aims to make sense of the relationship between the two. Populism makes its presence felt in very representative democracies, being seen in every administration. We can say that it is the emphasis on "national sovereignty" that unites democracy and populism on a common ground, but in practice this emphasis has different meanings for both. Because democracy and populism are ambiguous concepts, some democracy and populism take on an appearance that resembles Siamese twins. It results in the positive response of populist leaders from the public as if they are on the side of the ordinary against the elite. The deployment of the people, whom the populists see as the real people, against the ruling elites with a content and the role of anti-establishment abolishes the main purpose of politics. This polarizing understanding of politics and anti-establishment discourse may result in populism damaging the representative democratic order by following the path of democracy.

Keywords: Democracy, Representative democracy, Populism, Populist leaders.

1. GİRİŞ

Demokrasi, insanların yazmakla bitiremeyeceği, en derin ve en geniş konuların başında gelmektedir. Demokrasi, özellikle 20.yüzyılda büyük yayılma göstermiş ve dünya coğrafyasının egemen yönetim biçimi halini almıştır. Bugün, dünya nüfusunun büyük çoğunluğu demokratik yönetim çatısı altında yaşamaktadır. Popülizm de demokrasinin bir türü olan ‘‘temsili demokrasi’’ içerisinde belirmektedir. Günümüzde popülizmin büyük ivme kazanması sonucu, araştırmacılar bu iki kavram arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Amacımız iç içe geçmiş durumda olan bu iki kavramın genel hatlarını ortaya koyarak arasındaki ilişkinin boyutunu gözler önüne sermektir.

Demokrasinin birçok ülke tarafından kabul edilmesi, demokrasinin hepsinde doğru bir şekilde uygulandığı anlamına gelmemektedir. Demokrasi, bir ideali yansıtmakta ve bu ideale yaklaşma çabası ülkeleri demokratik veya antidemokratik kılmaktadır. Devletler için demokratikleşmeye ilişkin çalışma hiçbir zaman son bulmayacak bir uğraştır. Demokratik yönetimin kendini durmadan yenilemesi gerektiğini söyleyebiliriz. Aksi takdirde durağan bir tutum sergileyen demokratik düzen, halkın ihtiyaçlarını karşılayamayacak ve günün birinde çatırdayıp parçalanması işten bile olmayacaktır.

Kimine göre ideoloji, kimine göre ise siyasete farklı bir soluk getirme yöntemi olarak kabul gören popülizm, tüm yönetim şekillerine uyarlanabilmekle birlikte özellikle ‘‘temsili demokrasi’’de daha rahat hareket etme imkanı bulur. Çünkü temsili demokrasilerde tüm siyasi liderler, halkı etkilemenin ve oylarını kazanmanın kavgasını verdiği için halkı önceleme yolunu tutar. Popülizmin varlığını belirtmek adına 0(hiç olmaması) ile 1(etkin popülizm) arasında değer atfedecek olursak, tüm temsili demokrasi deneyimlerinin 0 ile 1 arasında değer alacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak çalışmamızda uç popülizmi(1 değerine yakın olanı) ele alıp demokrasi ile arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışacağız.

2. DEMOKRATİK YÖNETİM

Demokrasiyi açıklamadan önce demokrasinin neye karşılık geldiğini belirtmemiz gerekmektedir. Demokrasi kavramı, sözcük anlamıyla halkın rasyonel davranarak kendi kendini yönetmesidir. Demokrasi latince Yunanca bir kelimedir. Yunancada demos halk ve sokaktaki yığınlar anlamına karşılık gelirken; kratos ise egemenlik ve iktidarı kullanma gücü anlamına karşılık gelmektedir. Demokrasinin kelime anlamının bu açıklamalar ışığında halkın yönetimidir diyebiliriz (Sartori, 2017: 40-48). Genel kabul görmemekle birlikte, Lincoln’un demokrasi tanımı yaygın olarak kullanılmaktadır. Ona göre demokrasi, ‘‘Halkın, halk için, halk adına yönetme arzusu, gayreti ve hakkı’’dır (Kesgin, 2017: 104).

Yaşadığımız çağ için değerlendirme yapacak olursak demokrasi, özgürlük ve eşitlik kavramları gibi derin ve çok yönlü anlamları bulunan bir kavramdır. Demokrasiyi konu edinen kitaplar kurcalanacak olursa, bu üç kavramın her insana ve ideolojik düşünceye göre farklı anlamlar taşıdığı saptanacaktır. Bir sosyalistin demokrasiye yüklediği anlam ile bir liberalin demokrasiye yüklediği anlam farklılık arz edecektir. Demokrasi kavramındaki bu anlam çeşitliliği, onun herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımının yapılamamasından kaynaklanmaktadır(Sartori, 2017: 18). Demokrasinin genelgeçer tanımının yapılabilmesi için, yapacağımız tanımlamanın hem var olanı hem de ideali resmetmesi gerekmektedir (Sartori, 2017: 24).

Demokrasinin genelgeçer bir tanımını yapmak oldukça zordur. Demokrasinin varlığı tartışmasız bir gerçektir. Fakat iş tanımlamaya geldiğinde her toplumun kendine özgü sosyo-kültürel ve tarihsel birikimi farklılık taşıdığından ötürüdür ki demokrasinin tanımı toplumdan topluma farklılık arz etmektedir. Kısaca demokrasinin evrensel olmakla birlikte yerellik vurgusu olan bir etkinlik olduğunu söyleyebiliriz (Şaylan, 2008: 17,18). Herkes için geçerli

bir demokrasi tanımının yapılamaması kendisini en çok da Soğuk Savaş döneminde hissettirmiştir. Bilindiği üzere Almanya, II.Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmış ve ikiye bölünmüştü. Bugünün şartlarında demokratik diye nitelenemeyecek olan Sovyet kontrolü altındaki Doğu Almanya, kendisini Demokratik Alman Cumhuriyeti olarak tanımlamaktaydı (Yayla, 2014: 44).

Günümüz toplumlarının daha karmaşık ve daha büyük nüfusa sahip olmalarından dolayı Antik Atina'daki gibi doğrudan demokrasinin uygulanması bir hayli zordur. Modern dönemde demokrasilerin temsili nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Artık halk, yönetme yetkisini belirli aralıklarla düzenlenen seçimlerle temsilciler aracılığıyla kullanmaya başlamıştır. Günümüzde demokrasiyi betimlemek için liberal demokrasi, özgürlükçü demokrasi, parlamenter demokrasi, anayasal demokrasi gibi kavramlar kullanılmaktadır. Son iki yüzyıldır liberalizm ile demokrasi yakınlaşma göstermiştir. Liberalizmin bireysel özgürlüğe yapmış olduğu vurgu ile demokrasinin eşitliğe, yöneten-yönetilen ilişkilerine dayanan fikirleri birbirine eklenerek demokrasimizin şekillenmesi sağlanmıştır (Mouffe, 2000: 13,14). Ayrıca, büyük imparatorlukların yerini ulus-devlet modeline bırakması ile gelişen süreçte tebaa hakları yerini yurttaşlık ve demokratik haklara bırakmıştır. Demokratik temsili anayasal devlet modeli, o toplumu oluşturan bireylerin özgür iradeleri ile sürdürmek istedikleri sürece geçerli olan sistemdir (Habermas, 2002: 82).

Giddens, liberal temsili anayasal demokrasinin birçok ülke tarafından uygulanmasının sebebini demokrasinin diğer tüm yönetim şekillerinden daha geçerli ve kudretli olması ile ilişkilendirmiştir. Churchill'in deyişiyle demokrasi, günümüze kadar tecrübe edilmiş öbür yönetim biçimleri dışarıda bırakılırsa en berbat yönetim biçimidir. Çok büyük eksiklikleri de bulursa demokrasi, diğer seçeneklerden daha üstün olduğunu Soğuk Savaş'ın sonlanması ile tüm dünyaya göstermiştir (Giddens, 2011: 260).

3. TEMSİLİ DEMOKRASİNİN GEREKLERİ

Her bir uğraşın, her bir sanatın kendine özgü kıstasları ve hedefleri vardır. Buna birkaç örnek vermek gerekirse, bir fabrikanın başarısı en az girdi-en çok çıktı prensibini gerçekleştirmesi ile; bir yazarın başarısı yazıları ile büyük bir kitleyi etkileyebilmesi ile ve bir siyasetçinin başarısı ise yönetimi ele aldıktan sonraki süreçte ülke siyasetine katmış olduğu artı değer ile ölçülecektir. Demokrasinin de kendine özgü birtakım kıstasları, olmazsa olmazları vardır. Bu ölçütler, demokrasinin ne derece etkin uygulandığını açıklamamızda bize yardımcı olacaktır.

Ülkelerin demokrasi analizini yapma görevini üstlenmiş olan Freedom House, Amerika'da 1941 yılında kurulmuştur. Freedom House, her sene yayımlanmış olduğu raporla ülkelerin demokrasiye olan yakınlıklarını veya uzaklıklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu kuruma göre, bir ülkenin demokrasiyle yönetildiğini söyleyebilmemiz için o ülkede, vatandaşların eşit olması, düzenli aralıklarla düzenlenen seçimlerin yapılması, hak ve özgürlüklerin tanınıyor ve korunuyor olması, Farklılıklara karşı saygılı olunması ve devletin hukuk ile sınırlandırılmış olması gibi bir dizi şartları yerine getirmesi gerekmektedir (Gentile, 2017: 38). Freedom House'un belirlediği ölçütleri biz de çalışmamız açısından referans kabul ederek demokrasinin gereklerini açıklamaya çalışacağız.

3.1. Siyasal Eşitlik

İnsanoğlunun toplumsal bir varlık olması, onun sürekli olarak çevresindeki insanlarla etkileşim halinde olmasını ve bir topluluğa üye olmasını zorunlu kılar. Kendisini ve bağlı olduğu topluluğu ilgilendiren konularda karar alabilmesi için ekonomik, etnik, sosyo-kültürel vb. farklılıkların görmezlikten gelinerek siyasi alanda eşit haklarla donatılması gerekmektedir.

Bir rejime, o toplumu oluşturan bireylerin eşit şekilde aktif rol oynadığı durumda, demokratiktir diyebiliriz (Beetham, 2006: 11). Rawls'ın düşüncesinde siyasi etkinlik için eşitlik şarttır. Demokratik toplumda bireyler, kimsenin baskısı altında kalmadan hür iradeleriyle kararlarını verirler. Aksi takdirde, nasıl ki silah zoruyla imzalatılan senedi hukuk geçerli saymıyorsa, birilerinin baskısı altında alınan kararlar da aynı şekilde meşru sayılamaz (Rawls, 2007: 174).

Demokrasi için, siyasi eşitlik kavramı çok önemlidir. Siyasal eşitlik kavramı ile anlaşılması gereken şey, toplumun genelini ilgilendiren konularda karar alınırken herkesin eşit bir şekilde düşünce bildiriminde bulunabilmesidir. Ancak uygulamada, demokrasilerde yurttaşların tümüne eşit pay verilmemiş, bazı kısıtların koyulma ihtiyacı duyulmuştur. Genel oy hakkının tanınması, demokrasinin beşiği olarak gördüğümüz İngiltere'de 20.yüzyılda, ABD'de 1960'da, İsviçre gibi bazı kantonlarında doğrudan demokrasinin uygulandığı bir ülkede ise 1971 yılında olmuştur (Türköne, 2011: 171). Siyasal eşitlik kavramının ayrıntısına girecek olursak, onun yalnızca tüm vatandaşlara eşit fırsatlar vermekle kalmadığını, hukuk çerçevesinde adil olmayan düzene karşı gelme hakkının da tanınması gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır (Touraine, 1997: 38).

Toplumsal sözleşme kuramcılarında olan Rousseau'ya göre, insanların bir sözleşme ile inşa etmiş olduğu toplum düzeni, tüm yurttaşların eşit bir şekilde aynı haklardan faydalanmasını amaçlamaktadır. Rousseau'ya göre, insanlar doğuştan özgür doğar ve diğer bireylerle eşit bir biçimde hayatını devam ettirme hakkına sahiptir. Kimse diğer vatandaşlardan daha fazla hakkım vardır diyemez (Rousseau, 1994: 14). Kaldı ki, yurttaşların toplumun tümünü ilgilendiren konulara ilişkin kararları eşit katılım yoluyla almadıkları durumda genel iradede bahsedemeyiz. Genel irade, toplumun sözleşme yoluyla hem toplumsal hem de bireysel çıkarların korunmasını sağlayan, yurttaşların egemen güce hakkını devretmesidir. Genel irade, toplumu kamplara bölmeden, toplumun tümünün istemi olduğundan yanılmaz, sadece zamanla kendini revize edebilir (Rousseau, 1994: 25).

3.2. Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunuyor Olması

Demokratik toplumlarda son sözü ne tek başına bireyler ne de çıkar grupları söyler; son söz hukuk kurallarındadır. Hukukun üstünlüğü ancak bu şekilde sağlanabilir. Hukukun üstünlüğü, o toplumdaki tüm insanların ve kurumların hukuku gözetmesi ve hukuka uygun hareket etmesi ile sağlanır. Liberal demokrasi öğretisinde devlet canavar olarak resmedilmekte ve hak ve özgürlüklerin zarar görmemesi adına kurallar yoluyla korunması gerekliliği vurgulanmaktadır. Yasal düzenlemeler ile kişilik dışı, soyut, herkesi kapsayıcı kurallar koyularak, düzenin sağlanması amaçlanmaktadır (Yayla, 2015b: 154).

Kişisel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, ancak kişinin başka özgür insanlara zarar vermemesi için uygun görülebilir. Birey, varoluşsal veya siyasi otorite tarafından tanınan haklarını kullanırken, sonuçlarını göze alarak, kimseye zarar vermeden ve başkasının kararlarını baskı yoluyla etkilemeden yaşadığı sürece özgürlüğün sınırlandırılması demokrasi açısından hoş karşılanmaz. Örneğin düşünce özgürlüğü bireyi birey yapan temel özgürlüklerdendir. Bireyler kimseye zarar vermediği sürece düşünce özgürlüğünü sonuna kadar kullanabilir. Düşünceye tanınan sonsuz özgürlüğün elbette bir sınırı olacaktır. Eğer düşünceler bir suçu öğütüyorsa veya başkasının hak ve özgürlüklerine zarar veriyorsa engellenmesi gerekmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin korunmadığı bir ülkede demokrasiden söz edilemez (Mill, 2004: 103,104).

Locke, temel hak ve hürriyetlerin yasalar yoluyla korunmasının gerekliliğine ilişkin şunları söyler: (Locke, 2004: 48).

“Yasa, yararsız bir şey olarak, kendisini yok etseydi, insanlar, yasadışı daha mutlu olamazdı. Yasa, sadece, bataklıklara ve uçurumlara karşı bizi içinde kuşatan hapisane biçimindeki isme müstahak değildir. Bu yüzden yanılabilmesine rağmen, yasanın amacı, hürriyeti kaldırmak ya da engellemek değil tam tersine korumak ve genişletmektir. Çünkü, yasalar müktedir yaratılan varlıkların olduğu bütün durumlarda, yasanın olmadığı yerde, hürriyet de yoktur. Çünkü özgürlük, başkalarından kaynaklanan engellemeler ve şiddetten hür olmaktır ve yasanın olmadığı yerde bu hürriyet söz konusu olamaz. Hürriyet, kişiliğini, eylemlerini, servetini ve tüm mülkiyetini, hükmü altında olduğu yasaların izin verdiği sınırlar içinde, dilediği gibi özgürce düzenlemek ve yönetmek; başkasının keyfi iradesine tabii olmamak; kendi iradesinin hedeflerini özgürce takip etmektir.”

3.3. Devletin Sınırlandırılmış Olması

İnsanoğlu yapısı gereği kendi çıkarını düşünen bir varlıktır. Toplumsal sözleşme kuramcıları olan Hobbes ve Locke doğa durumu olarak betimledikleri devletsiz toplumda insanlar birbirlerinin haklarını özensizdiler. Devlet, bu kuramcılara göre insanlar tarafından kurulmuştur. Locke, bireyler ve devlet arasında bir sözleşmenin varlığına işaret ederek iki tarafın da bu sözleşmeye uyması gerektiğini aksi takdirde iki tarafın da sözleşmeden cayma hakları olduğunu vurgular. Devlet, liberal demokratlara göre katlanması gereken kötüdür. Çünkü devlet özgürlükleri sağlamakta en güçlü aygıt rolünü üstlenir. Temel hak ve özgürlükleri koruma görevi verilen devlet aynı zamanda da temel hak ve hürriyetlere en büyük tehdit olarak da düşünülür. Bu yüzden devletin sınırlandırılması gerekir (Heywood, 2007: 48).

Demokratik diye tanımlayabileceğimiz devletlerin tümünde üç erk vardır: yasama, yürütme ve yargı. Yasama erki, belirli bir süreliğine halk tarafından seçilen temsilcileri aracılığıyla toplumsal düzeni korumak adına kurallar koyma, değiştirme veya kaldırma amaçlarını gerçekleştiren erktir. Yürütme erki, ülke siyasetinin nasıl şekil alması gerektiğinin kararını veren erktir. Yargı erki ise, uyuşmazlıkları yasama erkinin çıkarmış olduğu kurallar doğrultusunda çözen ve karara bağlayan erktir. Bu üç erkin tek elde toplanması demokrasi ile bağdaşmayacağı gibi devletin yıkılmasına sebep olabilir. Devlet, bu erkler vasıtasıyla sınırlandırılarak demokrasinin öngördüğü biçimi almaktadır (Montesquieu, 2014: 174).

Anayasalcılık, yetkilerin tek elde toplanmasını engellemek ve temel hak ve özgürlüklerin korunması amacı gütmektedir. İngiliz, Amerikan ve Fransız Devrimleri bu faaaliyetlere hız kazandırmıştır. Liberal kuramcıların sıklıkla dile getirdikleri minimal devlet tasavvuru, iki gereği dışa vurur. İlki, devletin temel görevini adalet, savunma ve iç güvenlik olarak belirler ve bu hizmetleri yerine getirirken yeteri kadar personel barındırmasıdır. İkincisi ise, devletin bireysel özgürlükleri tehdit etmeyecek şekilde yapılanmasıdır. Yetkinin tek elde toplanmaması için devlet erkleri farklı kişi veya organlara verilmiştir. Yetkinin tek elde toplanması, düzenin otoriter bir hal almasını sağlayacaktır. Otorite ile özgürlük ters orantılıdır. Otorite arttıkça özgürlükler azalma, otorite azaldıkça özgürlükler artma eğilimi gösterir (Erdoğan, 2001: 9).

Demokrasinin varlığından bahsedebilmek için denetim mekanizmasının çok sıkı bir şekilde uygulanıyor olması gereklidir. Denetimin yasama-yürütme-yargı arasında iyi uygulanıyor olması yetmez; bunlara ek olarak yöneticilerin halka hesap verebilir bir sistemi inşa etmeleri gerekmektedir. Denetim mekanizmalarından ufak bir taviz yöneticilerin baskıcı bir tavır takınmalarının önünü açabilir. Thomas Jefferson 1819 yılındaki bir konuşmasında “*Halkın denetimi altında olmadan hiçbir yönetim iyi kalamaz*” diyerek hesap verilebilir bir yönetimin gerekliliğini vurgulamıştır (Jefferson, 1961: 69).

İyi işleyen demokraside yöneticilerin halka hesap verebilir olması gerektiğini belirttik. Ancak bu durumun henüz mevcut demokrasilerde tam manasıyla gözlemlenen bir şey olmadığını söyleyebiliriz. Ancak böyle bir sistemin dört şartı yerine getirmesi gerekmektedir:

Birincisi, hükümetin yürüttüğü politikalar halkın bilgisine bizzat hükümet tarafından sunulmalı ve alınan her karardan halkın haberdar edilmesi gerekmektedir. İkincisi, halkın bilgilere dolaylı veya dolaysız bir şekilde erişebilmesi kolay yoldan olmalı ve bunun için uygun araçlar kullanılmalıdır. Üçüncüsü, toplantılar halka ve medya kuruluşlarına açık olmalıdır. Dördüncüsü, hükümet bir konuda politikasını belirlerken, o konuya ilişkin uzmanlığı bulunan grupların da görüşlerini almalıdır (Beetham ve Boyle, 2005: 62).

3.4. Düzenli Aralıklarla Seçimlerin Yapılıyor Olması

Tarihin derinliklerine bakıldığında otorite ile özgürlük arasında kıyasıya bir çekişmenin yaşanmış olduğu görülür. Eski zamanlarda yöneticilerin otoriter tutumlarına karşılık yönetilenlerin tepki göstermeyip koşulsuz itaat ettiği görülmektedir. Ancak insanlık yerinde durmayıp büyük ilerleme kaydettiği andan itibaren, yönetici takımının yönetilenlerin çıkarlarını gözetmesi ve onlara hesap vermesi gerektiği düşüncesi gelişmiştir. O andan itibaren yöneticiler, istediklerinde görevinden alınabilecek birer çalışan konumuna düşmüşlerdir. Bu şekilde günümüz insanı, yöneticilerini demokratik yol olarak belli aralıklarla düzenlenen ve yargı gözetiminde gerçekleşen seçimler yoluyla belirlemektedir (Mill, 2004: 31). Bir zamanlar hükümdarlar, ölmeden önce vasiyet yoluyla yetkilerini bir başkasına devrederken, halkı da bir koyun sürüsü gibi kendinden sonra gelene bırakırlardı. Ancak bu gelenek artık anımsanamayacak kadar geçmiş zamanda kaldı (Paine, 2017: 45).

Temsili demokrasinin en belirgin özelliği halk egemenliğini üstüne basa basa vurgulamasıdır. İktidar, meşruluğunu fetih hakkı ve ilahi irade gibi geleneksel öğelerde değil, halkın egemenliğinin üstünde başka bir gücün olmadığını kabul etmesiyle kazanmaktadır. Yöneticiler, halktan yetki alarak ve egemenliğin sahibi olan halk adına hareket eden temsilcilerdir (Touraine, 1997: 117). Yönetim, sadece belirli amaçları gerçekleştirmek adına davranış sergileyebilen geçici bir yetkidir. Yöneticilerin halkın güvenini kaybetmediği sürece yönetimde söz sahibi olmaları demokrasinin bir gereğidir. Aksi takdirde halk emanet etmiş olduğu bu yetkiyi egemen bir şekilde görevini layıkıyla yerine getirmediğini düşündüğü ve güven duygularını sarsan yöneticilerden her zaman geri alabilme gücüne sahiptir. Bu yüzden demokraside iktidarlar sınırlı bir yapı gösterirler (Locke, 2004: 125). Çoğu ülkede dört veya beş yılda bir yapılan seçimler, her ne kadar sürenin uzunluğu sebebiyle eleştiri konusu da olsa, en etkin denetim mekanizmasıdır diyebiliriz.

3.5. Farklı Düşüncelere Saygı

Sheldon Wolin tarafından ortaya atılan *“Demokrasi karmaşık toplumlar için çok basit, basit toplumlar içinse çok karmaşıktır”* (aktaran Seyla, 1999: 14) sözü, demokrasi için farklı düşüncelerin ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Dikkatli bakıldığında farklılık olmazsa siyasetin de olmayacağı, siyasetin olmadığı yerde ise demokrasinin de olmayacağı söylenebilir. Tocqueville, farklılığı daha çok otoriter rejimlerin oluşmaması için gerekli görür. Tocqueville’e göre, insanlar arasında sosyal anlamda bir eşitliğin varlığı durumunda otoriter rejimlerin kurulması daha kolaydır. Ona göre özgürlük, farklılığı gerektirir (Tocqueville, 1994: 268,269). Farklılık, demokrasi için bir tehdit değil aksine onun ortaya çıkmasının önemli bir koşuludur. Farklı düşünceler elbette birbirlerini alt etmenin yollarını arayacaktır. Fakat bu alt etme, karşıt görüşlerin düşman olarak değil, yalnızca bir rakip ve meşru güç olarak kabul edilip girişilen demokratik mücadele sonucu olmalıdır. Ayrıca, demokrasinin istenen şekilde işlemesi için politik kurumların güçlü bir şekilde çatışması gerekmektedir (Mouffe, 2000: 80).

Toplumunu oluşturan bireyler arasında fikri uyuşmazlıkların ve çıkar çatışmalarının bulunması doğaldır. Basit bir ifadeyle toplumun çoğunluk-azınlık olarak iki ayrı parçadan

oluşturduğunu söyleyebiliriz. Yönetim hakkı, günümüz demokrasilerinde çoğunluğundur. Ancak gerçek manada demokrasiden bahsedebilmemiz için ve “çoğunluğun tiranlığı”na mahal verilmemesi adına azınlık haklarının garanti altına alınması ve azınlıkların düşüncelerini rahatlıkla dile getirebilme imkanının sağlanması gerekmektedir (Türküne, 2011: 171). Demokrasi, rakiplerin birbirini yenmek için kıyasıya yarıştıkları ancak sonucunda uzlaşılı yoluyla masadan ayrıldıkları mücadeleyi anımsatmaktadır. Bir mücadele olabilmesi için farklılık olmazsa olmazdır. İşte bu sebeple, demokrasi için siyasi eşitlik ne kadar önem arz ediyorsa, farklılık da o kadar önem arz etmektedir. Elbette demokrasilerde bir uyuşmazlık karşısında çoğunluğun fikri geçerlilik kazanır, ancak azınlıkta kalan fikirler de görmezlikten gelinemez(Beetham ve Boyle, 2005: 4).

4. POPÜLİZM NE ANLAMA GELİR?

Popülizm, aynı demokrasi kavramı gibi tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi çok güç olan kavramların başında gelir. Popülizm, muğlak bir kavrama denk düşmektedir. Popülizm, ne bir ideolojiyi ne de inancı temsil etmektedir. Bu özelliği çok rahat bir şekilde kılık değiştirerek siyasi sistemlerin içine sızabilmesini sağlamaktadır (Fassin, 2018: 23). Isaiah Berlin popülizmi daha anlaşılır kılabilmek adına “Külkedisi Kompleksi” metaforuna başvurur. Bu mecazi benzetmeye göre, adına popülizm dediğimiz ayakkabıya uyacak ayağı bulmaya çalışırken, tam bu ayakkabıya uygun ayağı bulduk derken bir bakarsınız ki yanılmışsınızdır. İşte popülizm kavramının herkes için geçerli bir tanımını yapmak da buna benzemektedir (Berlin, 1968: 142).

Popülizm, bir ideoloji değildir fakat bir ideolojinin olması gereken birçok özelliğine sahiptir. Her ne kadar belli zamanlar büyük destek toplasa da popülizm, (Latin Amerika örnekleri hariç) köklü değişimleri gerçekleştirecek güce sahip değildir. Dönüştürmeyi hedeflediği siyaseti, küçük küçük dokunuşlarla değiştirme becerisi gösterir. Ancak bu gücü çoğu zaman geçicidir ve çok hızlı bir şekilde etkisini yitirebilir. Bukalemunsu bir doğası vardır ve değişen koşullara ayak uydurabilir. Popülizmin her türlü siyasi yapıya uyarlanabilir olmasının ve değişen koşullara ayak uydurabilmesinin sebebi, onun sınırının olmamasıdır. İdeolojileri açıklamaya giriştiğimizde hürriyet, sosyal adalet, eşitlik, doğa sevgisi vb. bir dizi erdeme sıkıca bağlı olduğunu görürüz. Popülizmin ise değer atfettiği bir içeriği yoktur. Bu yüzden bir kaba koyulan sıvı misali bulunduğu ortamın şeklini almaktadır (Taggart, 2004: 1-4).

Genel bir tanım yapmanın olanaksızlığını kabul ederek popülizm kavramının karizmatik lider etrafında toplanmış bir partinin kendi menfaatleri doğrultusunda ve mağduriyet edebiyatı ile halkı siyasetin içine çekmeye çalıştığı, siyasetin özünde varolan biz-onlar ayrımını iyi kullanarak kendine tabi olmuş gruplarla mevcut sisteme bir başkaldırıyı amaçladığı ve her geçen saniye gücünü pekiştirmek için kaynak aktarım yoluyla kendisini destekleyen yeni bir seçkin sınıfı oluşturma gayretinde olduğu politik veya siyasi hamlelerin tümü olduğunu söyleyebiliriz. Tanımladığımız şekilde popülizmin belirgin özelliklerine değinmekte yarar vardır.

5. POPÜLİZMİ BELİRLEYEN PARAMETRELER

5.1. Seçkin Karşıtlığı ve Mağduriyet Vurgusu

Popülizm dendiğinde aklımıza yazılı kuralları bulunan bir öğreti gelmemektedir. Ancak popülizm için kendine özgü savları bulunan bir tutumdur diyebiliriz. Araştırmacıların birçoğu popülizmin en temel özelliğinin seçkin karşıtlığı olduğunu söylemektedir. Seçkinlerin başından savdığı halkın(sessiz çoğunluğun) popülist siyasetin temel malzemesi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Örneğin sessiz çoğunluğa kulak veren politikacıların onları siyasetin

içine çekmek istemeleri, onların statükocu politikacılar tarafından popülist olarak nitelenmelerine yetmektedir. Bu itibarsızlaştırma kampanyası üzerine popülistler, “eğer popülist olmak halk adına ve halk için çabalamak ise, evet popülistim” diyerek kendilerini savunmaktan geri durmazlar (Müller, 2017: 24,25).

Her iktidar, otoritesini oluşturmak, varolan otoritesini güçlendirmek ve korumak adına faaliyetlere girişir. İktidarlar otoritelerini korumak adına, kendilerine elitlerden oluşan bir kale inşa ederler. Onların icra etmiş olduğu politikaları halka açıklayacak kişilerin bulunması, onların işlerini kolaylaştırır. Popülistler de iktidarlarını korumak için elitlere görev vermek mecburiyetindedirler. Kısaca söylemek gerekirse, popülistler, kendi amaçlarına uygun davrandıkları müddetçe elit takımına karşı değildirdir (Müller, 2017: 47).

Popülizmin üç vurgusunun olduğu iddia edilebilir. Birincisi, halk egemenliği kavramının onlar için hayati öneme sahip olmasıdır. İkincisi, seçkinler topluma hizmet etme görevini yerine getirmeyerek halka ihanet etmiş oldukları düşüncesidir. Üçüncüsü ise, halk egemenliğinin tekrar tesis edilerek halka ait olanın halka geri verilmesi gerektiğidir. Bu şekilde bakıldığında popülistler halkı öncelimenin yolunun halkın haklarını gasbeden seçkinlere karşı olmak gerektiğine inanmaktadır (Laclau, 2007: 196). Danielle Albertazzi ve Duncan McDonnell’e göre popülizm, *halkın haklarını, değerlerini, refahını, kimliğini ve sesini birlikte yoksun bırakan bir dizi seçkin ile tehlikeli ‘ötekiler’den oluşan egemenlerle karşı karşıya geldiği bir siyasi hareketi* resmetmektedir (Aktaran Gerbaudo, 2018: 80).

Shills’e göre, iktidar, ekonomik, sosyo-kültürel anlamda güçlü olan veya öyle varsayılan yönetici zümresinin halka dayattığı sisteme karşı halkta oluşan memnuniyetsizliğin bulunduğu her yerde popülizme rastlanabilir. Shills’in kavramı bu şekilde açıklamaya girişmesi onun popülizmi çok katmanlı bir yapı olarak kabul ettiğini gösterir. Popülizmi anlamının yolu seçkinler ve halk arasındaki ilişkiden geçmektedir. Shills, popülizmin kalıbını biraz genişleterek tarihte Almanya’da kurulan Nazi diktatörlüğünün ve Bolşeviklerin yönetiminin de popülizme örnek teşkil ettiğini ileri sürmektedir. Shills yaptığı araştırmaların sonucunda, popülizmin köklerinin Almanya’da devlet ve kilise otoritesinin yerine halk (folk) kurumunun koyulmasına kadar uzandığını iddia etmiştir. Ona göre, popülizmi doğuran etmen, modernleşme eğiliminde olan dünyada merkez ile çevre arasında ortaya çıkan gerilimdir (Aktaran Taggart, 2004: 15,16).

Laclau’ya göre, toplumsal taleplerin iktidarı elinde bulunduran seçkinler tarafından yeterince karşılanmaması ve bunun sonucunda oluşan toplumsal hoşnutsuzluk popülist siyasetin ön koşuludur. Farklı konularda oluşan hoşnutsuzluklar birbirlerine eklenerek basit sorunlar olmaktan çıkıp hoşnut olmayan grupları birbirine kenetleyerek popülist siyasetin gelişini kolaylaştırır. İyi bir lider veya grup etrafında toplanan parti bu durumu iyi okuyup lehine çevirecek siyasi söylem geliştirmekten geri durmayacaktır. Başlangıçta basit bir talebin daha sonraları ülkenin kaderinde nasıl bir rol oynayacağı popülist liderin ve partisinin başarısına bağlı olacaktır (Laclau, 2011b: 138-140).

Popülist siyasetçiler hem kendi mağduriyetlerini hem de kitlelerin mağduriyetini siyasi malzeme olarak kullanırlar. Kitlelerin mağduriyetini kendi yaşamış olduğu mağduriyetlere eklemleyebilirse, uygulamış olduğu yöntemin nimetlerinden yararlanabilecektir. Canetti, kitlelerin mağduriyetinin zamanla öfkeye dönüşebileceğini ve bu duygunun onların davranışlarını nasıl etkileyebileceğini şu şekilde ifade etmektedir: (Canetti, 2006: 23).

“Bir kitlenin iç yaşamının en çarpıcı özelliklerinden biri zulme uğramış olma duygusudur; bu duygu bir kez ve sonsuza dek düşman ilan ettiği insanlara yönelttiği kendine özgü bir öfke ve sinirliliktir. Bu düşmanlar haşin ya da yumuşak, sert ya da sempatik, keskin ya da ılımlı davranabilirler; ne yaparlarsa yapsınlar yaptıkları her şeyin değişmez bir art niyetten, kitleyi açık veya sinsi bir biçimde yok etmeye yönelik kasıtlı bir niyetten kaynaklandığı yorumu yapılacaktır.”

Popülist liderler, sistemin mağdurlarına ‘‘Sen ve ben bu sistemin mağduruyuz, gel gücümüzü birleştirip onların sistemini başlarına yıkalım.’’ mesajını uygun araçlar ve metodlar aracılığıyla ulaştırarak güç kazanmayı hedeflerler. ‘‘Ortada bir mağduriyet yok ise popülizm de yoktur’’ desek yanlış olmaz. Popülizmin varlığı bir hoşnutsuzluğu gerektirir. Aksi takdirde hiç kimse rahatlığından ödün vererek sistem karşıtlığı rolüne soyunmuş siyasileri desteklemez.

5.2. Çoğulculuk Karşıtlığı ve Halk Adına Konuşma

Popülist söylemin en önemli unsurlarından biri de çoğulculuk karşıtlığıdır. Popülist siyaset adamları, halkın bir tek kendileri tarafından temsil olunabileceğini ileri sürmektedir. Popülist liderler herhangi bir ortamda rakipleri ile restleşirken veya onları eleştiren bir konuşma yaparken, kendilerinin halkı; rakiplerinin ise farklı çıkar gruplarının çıkarlarını gözettiğini dile getirmekten hiç çekinmemektedir. Onlar, muhalefetteyken iktidarı halktan kopmuş elit takımı olarak suçlar, iktidara geldiklerinde ise muhalif düşünenleri milli egemenliğe karşı gelmekle suçlayıp görmezlikten gelirler. Kendilerini desteklemeyenleri ahlaksızlıkla itham eder ve halkın parçası olarak görmezler. Popülistler kendilerini, %99 olarak değil, %100 olarak yani halkın ta kendisi olarak görürler (Müller, 2017: 15).

Popülistlere göre, halk ile yöneticiler arasındaki bağ iki sebepten kopmaktadır. Birincisi, siyasetin yozlaşması; diğeri ise yöneticilerin halkın değil kendi çıkarlarını gözetmeye başlamasıdır. Onlara göre, elitler tarafından küstürülmüş ve sistem dışına itilmiş halk, bir çıkar yol arayışı içerisinde. Böyle bir durumda onlar gibi düşünecek ve onların haklarını savunacak liderlerin varlığı gerekmektedir. Halk adına konuşma isteği buradan gelmektedir (Taggart, 2004: 117,118).Popülistler tüm aracı kurumları ortadan kaldırarak halka doğrudan temas kurmak suretiyle halkın daha fazla söz sahibi olması ve siyasete yeni bir soluk getirme amacını taşırlar. Onlara göre, halk en iyi kendileri tarafından temsil olunabilir ve halkın elit takıma güvensizliğini en iyi onlar dışavurabilir (Gerbaudo, 2018: 84).

Popülist siyasetçiler, bütüncülüğü savunan siyasetbilimci Nancy Rosemblaum gibi düşünerek, devlet idaresinin artık parçalanmaması gerektiğini, halkın yekpare olduğunu ve onların haklarının tek bir merkezden yönetilmesi gerektiğini savunurlar. Demokrasinin çoğulculuk fikrinin aksine popülist savın çoğulculuk karşıtlığının altında yatan en temel neden halkı türdeş bir yapı olarak görmesidir. Onlara göre, türdeş bir yapı arz eden halkı rakiplerinin değil kendileri temsil etmelidir. Aslında halka vurgu yapan bütün siyasetçilerin popülist olduğunu ileri sürmek, yanlış bir tutum sergilemek olacaktır. Sıradan halkı savunmak popülizm değildir, ancak halkın belirli bir kısmını gerçek halkmış gibi kabul etmek ve ona göre siyaset belirlemek popülizmdir diyebiliriz (Müller, 2017: 37-39).

5.3. Kimlik Siyaseti

Canovan, tüm popülist örnekleri inceleyerek popülizmin genel bir haritasını çıkartmak için büyük uğraş vermiştir. Ona göre popülist hareket, aşağıda sayacağımız yedi şekilde siyaset sahnesinde yerini almaktadır: 1- Çağdaş dünya düzeninin problemleriyle uğraşmak durumunda kalan geri kalmış tarım ülkelerinde olan sosyalist tepki, 2- sermayedarların baskısı altında yaşamlarını idame ettiren kırsal kesimin ortaya koymuş olduğu tepki, 3- Değişime karşı geleneksel öğelerin korunmasını amaçlayan bir kırsal tutum, 4-Halk egemenliği düşüncesinin elitler tarafından kontrol edildiği inancı, 5-Erdemin toplumun çoğunluğunu oluşturan sade halkta ve onların geleneklerinde saklı olduğu düşüncesi, 6-halk egemenliğinin en üstün ilke olduğu düşüncesi, 7- Destekçileri arasında kentli işçi veya kırsalda yaşayan insanların olduğu siyasal bir hareket (Aktaran Laclau, 2007: 17). Kısacası popülistler, kendileri için en uygun argümanı seçer ve iddialarını bu zemin üzerine oturtarak siyaset sahnesine adım atarlar.

Türdeş halk fikri, popülistlerin temel savunusudur. Onlar için halk, tek ve bir bütündür. Bu fikirde, yabancılar ve yozlaşmış olarak gördükleri kısım dışlanır ve tahayyüllerindeki gerçek halk onlara karşı konumlandırılır. Halktan kopuk ve kendi çıkarlarını düşünen kimseler halktan sayılamaz mantığı ile yaklaşan popülistler, bütün olumsuz olaylardan onları sorumlu tutarlar. Onlar yalnızca kendilerine destek veren kesimi halk olarak görmektedir. Kimlik siyaseti halkı türdeş hale getirme çabasıdır. Homojen halk düşüncesi, pratik hayatta gerçekleşmeyecek bir hayaldir. İnsanlık tarihi boyunca, halk hiçbir zaman homojen olamamış ve farklılıklar her zaman serpilip yeşermiştir (Müller, 2017: 16).

Anavatan, herkesin bildiği üzere ülke yurttaşlarının yaşadıkları toprak parçasıdır. Kriz anında korunması gereken en önemli varlık olarak karşımıza çıkan anavatan, popülistleri harekete yönelten en önemli güdüdür. Anavatan vurgusu, popülistlerin vatan sevgisi ile dolup taşıtlıkları anlamına gelmemelidir. Onlar için anavatan, tahayyüllerinde oluşturdukları gerçek halkın yaşadığı alan olduğu için değerlidir. Bu durum, düşman gibi göstermek istediklerinin dışlanmasını geçerli kılmaktadır. Anavatan dışında ortaya çıkan olaylar popülistler için önemsizdir ve kendileri için herhangi bir anlam taşımazlar. Ayrıca, popülistler “Tek anavatanı söz ediyorsak, aynı zamanda tek tip halktan bashsetmemiz gerekmektedir” mantığıyla homojen halk tahayyüllerini haklılaştırmaya çalışırlar (Taggart, 2004: 120,121).

Her ülkenin sosyo-kültürel ve demografik yapısı farklılık gösterdiği için popülizmin kimlik siyasetinin de ülkeden ülkeye değişen bir durumu vardır. Belçika, İsviçre ve İtalya gibi ülkelerde, popülistler bölgesel ve etnik kimlikleri kullanarak destek toplamaya çalışırlar. Fransa, Almanya ve Avusturya gibi yoğun göç alan ülkelerde ise popülistler, daha çok ırk temelli bir politik söylem geliştirirler. Bu ırkçı söylem kendini “sorunların başmimarları göçmenlerdir” şeklinde dışarı vurur. Örneğin, Fransız Milli Cephe Partisi’nin 1980’ler ve 1990’larda dağıtmış olduğu bildirilerinde “ne kadar işsiz, o kadar fazla göçmenin olduğunu gösterir” şeklinde ibarelerin bulunması sorunlara bakış açısını göstermektedir. Latin Amerika popülizm deneyiminde ise, kentli işçi sınıfının hakları geniş yer tutmaktadır (Taggart, 2004: 97,98).

5.4. Düşman Yaratma ve Yapay Kriz Ortamı

Yeryüzünde yaşayan tüm insanlar zihin ve fiziksel açıdan birbirlerinden farklı özelliklere sahiptir. İşte bu farklı özellikler temel alındığında bazı siyaset bilimciler için politika temelinde bu farklılıkların meydana getirmiş olduğu çatışmayı temsil etmektedir. Bu çatışma veya gerilim değerlerin bölüşülmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu çatışma asgari ölçüde cereyan etmeli, bir orta yol bulma imkanının olması gereklidir. Aksi halde fiziki şiddete dönüşen çatışma, politikanın uygulanmasını zorlaştıracaktır. Farklı özelliklere sahip bireylerin oluşturmuş olduğu gruplar siyasal iktidarı ele geçirip değerleri bölüşmenin hesabı içerisindedir. Kısaca belirtmek gerekirse, politika çatışmayı temsil eder, çatışmanın nihai amacı ise kaynakların ele geçirilmesidir (Kapani, 1988: 17,189).

Siyaset, kendine özgü ölçütleri bulunan bir uğraştır. Nasıl ki, bir konuyu sanatsal açıdan ele aldığımızda iyi-güzel; iktisadi açıdan ele aldığımızda faydalı-faydasız; ahlaki açıdan değerlendirdiğimizde ise iyi-kötü şeklinde ayrıma tabi tutarak daha anlaşılır kılabiliriz, aynı şeyi siyaset için düşündüğümüzde dost-düşman ayrımının siyaseti daha anlaşılabilir kıldığı kanaatindeyiz (Schmitt, 2014: 56,57). Schmitt, “*Dost-düşman ayrımından arındırılmış dünyada ne siyaset ne de devlet kalır*” sözüyle dost-düşman ayrımının önemini ortaya koymaktadır. Ancak Schmitt için düşman, kin ile baktığımız hasım değil, yalnızca karşıt düşüncüyü savunanlardır (Schmitt, 2014: 84).

Adorno, iktisadi ve politik açıdan güçlü olan kişilerin yetkileri tek elde toplama amacı gütmelerini “gasp etme kompleksi” ile açıklamaya kalkışmıştır. Aynı ideali paylaşan diğer

kesim ise, bu kişileri demokrasiyi yıkmakla ve iktidarı ele geçirmeyle suçlarlar. Bu kişiler aslında kendileri de yetkileri tek elde toplayan bir yönetim anlayışı hedeflemekte ancak göz boyama taktiğini kullanmasını iyi bilmektedirler. Kısacası bu komplekse göre, otoriter kişiler, kendi kural tanımaz temayüllerini öteki olarak gördüğü kişilerin kötü yanlarını abartarak örtbas etmek hesabındadırlar. En sonunda ise kendi otoriter rejimlerini kurmaktan çekinmezler (Aktaran Gökçe, 2016: 93). Popülistler iktidar savaşımı verirken rakiplerini bir düşmanmış gibi görüp ona göre söylem geliştirmekten geri durmazlar. “Onlara gününü gösterin”, “hepsini yönetimden kovun”, “tümünü ait oldukları yere gönderin” gibi sloganlar, popülistlerin sıklıkla başvurduğu sloganlardan birkaçıdır (Müller, 2017: 43).

Popülist liderler, tek parça düşündükleri halkı, bir savaşım verildiğinin hissini uyandırabilmek adına kutuplaştırmaya çok isteklidirler. İktidarlarını haklılaştırmak ve bu mücadelesinde halkı kendi tarafına çekebilmek adına süreci kriz gibi göstermek mecburiyeti hissetmektedirler. Politikalarını icra ederken üzerlerinde bir baskının mevcudiyetini halka inandırmak ve seferberlik duygusu aşılacak arzusu taşırlar. Yönetim, popülistler için, gerçek halkın ülkesi için büyük mücadele vermesi gerektiği bir faaliyettir (Müller, 2017: 61). Popülizmin ön şartı bir krizin varlığı veya kriz algısının iyi yönetiliyor olmasıdır. 1929’da ekonomik buhran yaşanmamış olsaydı Hitler gibi biri Almanya’nın başına gelmeyebilir ve dünya bir büyük savaş daha yaşamamış olabilirdi (Laclau, 2007: 197).

Popüler kimliğin ve homojen halk fikrinin oluşmasında kriz dönemlerinin büyük payının olduğunu söyleyebiliriz. Homojen halk fantezisi, ekonomik kriz patlak verdiğinde, halk kamplara bölünerek çatışma ortamı olduğunda, iktidar sahiplerinin kendi çıkarlarını düşündükleri halk tarafından anlaşıldığında, daha kısa ifadeyle halk kendini güvende hissetmediğinde ortaya çıkmaktadır. Halkta meydana çıkan bu özlem, popülist söylemin siyasi malzemesini oluşturur. Popülistler, krizden çıkmanın yolunu halkın birleşmesinde görür ve bir seferberlik başlattıklarını ileri sürerler. Ya onların safında yer alır halktan biri olursun, ya da düşmanların safında yer alıp liderin ve destekçilerinin öfkelerini kazanırsın (Laclau, 2007: 186).

5.5. Belirgin Halka Başvurma İsteği

Jack Hayward’a göre popülizm, elitist demokrasinin aksayan yönlerinin görülmesi sonucunda geliştirilen tepkiyi simgelemektedir. Elitlerin halkın menfaatleri doğrultusunda hareket etmekten kaçınmaları ve halkı seferber edebilme yeteneğini kaybetmeleri sonucunda, halk ile yönetim arasında arabuluculuk pozisyonunu üstlenmek idealinde olan popülizmin siyasette rol üstlenmesi kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca, temsili demokraside dengenin sağlanması için seçkinciliğin bulunduğu durumda popülizmin de yeteri derecede bulunması gerekmektedir. Canovan da Hayward’a katılarak popülizmin, hoşnutsuzluk oluşturan yerleşik düzene karşı halka başvurmak olduğunu söylemektedir (Aktaran Arditi, 2010: 63,64).

Yerleşik demokrasilerde meşruluk krizinin yaşandığı günümüzde, seçmenlerin oy kullanma oranları bu durumu kanıtlamaktadır. Seçmenlerin oy kullanmama tercihini etkileyen en büyük faktörün siyasetçilere olan güvenin azalması olduğunu söyleyebiliriz. Son durumda, siyasetin merkezinde bulunan ve güçlü partilerin oylarındaki azalmayla, popülist söylemin siyasal arenada baş göstermesi kaçınılmaz olmaktadır (Gerbaudo, 2018: 60). Halkı siyasete katmanın binbir türlü yolunu arayan popülist yöneticiler, halkı, her fırsatta kendilerine başvuracaklarına inandırarak, zedelenen güven duygularını kazanmak arzusu taşımaktadır. Popülistlerin referandumlara sık sık başvurmasının altında yatan sebep, onları gerçekten siyasette söz sahibi olmalarını istemelerinden değil, uyguladıkları politikaların halk tarafından kabul görmesi ile onlara meşruiyet kazandırma amacıdır (Müller, 2017:47).

Temsili demokrasilerin gün geçtikçe medyanın da katkısıyla daha katılımcı bir hal aldığı görülmektedir. Mevcut durumda liderlerin medyayı halka doğrudan ulaşma vasıtası olarak gördüklerini söyleyebiliriz. Radyo ve televizyon, liderlerin direkt olarak halkla iletişim kurmalarına ve halkın sempatisini kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu şekilde davranan liderlerin tümünü popülistlikle nitelemek uygun değilse de, popülistlerin tümünün halkla doğrudan, hiçbir aracı olmadan iletişim kurma ihtiyacı duymakta olduğunu söyleyebiliriz (Arditi, 2010: 73).

Liberal temsili anayasal demokrasilerde, halk egemenliği düşüncesi çok önemlidir. Günümüz demokrasilerinde yönetimin teknik elemanların tekeline bırakıldığını ve halka sadece belirli aralıklarla seçim hakkı tanındığını söyleyebiliriz. Günümüzde insan haklarına ve hukuk devleti ilkesine yapılan vurgu, demokrasinin asıl mantığı olan halk egemenliğini gölgede bırakmaktadır. İşte popülizm, halk egemenliği vurgusuyla yola çıkarak destek toplamaktadır (Mouffe, 2000: 16). Ancak, popülizm için siyaset çirkin ve bozucu etkiye sahiptir. Popülistlerin iddiasına göre, onlar siyasete çok mecbur kaldıkları için atılmışlardır. Temsili siyasetin karmaşıklığını eleştirip, kendi siyasetlerinin doğrudanlığını ve yalınlığını göklere çıkartma eğilimi gösterirler. Temsili siyasetin kurumları çoğu zaman akıl bulandırıcı ve yararsız olarak görülür ve prosedürlerden kurtulmanın gerekliliğini vurgularlar (Taggart, 2004: 4).

6. POPÜLİZMDE KİTLELERİN VE LİDERLERİN ÖNEMİ

Popülizm için liderlik ile kitleler birbirini tamamlayan yapboz parçaları gibidir. Popülist siyasetçilerin önderliğinde politikalar belirlenir ve hayata geçirilmeye çalışılır. Liderlerin en büyük özelliği sonuç alma konusunda başarılı olmalarıdır. Liderler halkın hassasiyetini iyi analiz ederek onları kendi safına çekmeyi ve istediği doğrultuda yönlendirmeyi iyi bilmelidir. Onlar, gerçekçi görünerek insanları yanıltmamaya büyük çaba gösterirler. Diğer insanlardan farklı olarak zor konularda sorumluluk yüklenerek takip edilmesi gereken insan izlenimini vermek isterler. Liderlerin insanları etkileyen bir mizaca sahip olması ve bunu sağlayacak olan bir hitabet sanatına sahip olması gerekir. Bu hitabet onların dikkat çekmesini sağlayabilir ancak söyledikleri ile yaptıkları arasında bir uyuma olmazsa bu etki gücünü kaybeder. Halkın güvenini kaybeden lider, o güvenin yeniden tesisi için çok çaba harcaması gerekebilir. Bu yüzden o güvenin kaybolmamasını sağlamak mecburiyetindedir (Harkins, 2002: 15,16).

Popülizmin hedeflerini gerçekleştirebilmek adına gereksinim duyduğu doğrudan halka başvurma yöntemi, temsili demokrasi araçlarının etkisiz hale getirilmesini mecbur kılmaktadır. Bunun için de temsili demokrasi araçlarına alternatif olarak karizmatik bir lidere ihtiyaç duyar. Liderlik açısından karizmatik olmak önemli bir husustur. Belirli bir karizmaya sahip olmak, karşı tarafı etkilemek için daha az bir çaba göstermemizi sağlar. Liderler, bir işe giriştiğinde arkasında kendisine itaat eden bir kitlenin olmasını isterler. Karizmasının bırakmış olduğu etki, başarılı olduğu sürece lidere katkı sağlar. Bu yüzden lider, halktan biri gibi görünmeli ve onlara hizmet etmek için yöneticilik görevine soyunduğunu hissettirmelidir. Karizmatik lider halkla özdeşleşmeyi ve "bir hizmetkârdan daha fazla hizmet etmek için" görevi devraldığını hissettirmeyi başarabildiği sürece halkın desteğini alır. Başarılı olmadığı görülen liderin karizması ise günden güne etkisini kaybeder (Weber, 2006: 343). Meşruluğun oluşması ve devamı için, liderin o topluluğu oluşturan üyelerin çoğunluğunun desteğini arkasında hissetmesi gerekmektedir. "*Bir iktidar, meşruluğu konusunda bir görüş birliği varsa, meşrudur. Meşru olmayan iktidar, iktidar olmaktan çıkar; güçten başka bir şey değildir artık ve o da ancak kendisine boyun eğilmesini sağlayabildiği sürece vardır*" (Duverger, 1994: 132).

Birçok peygamber ve siyasi lider, insan psikolojisini iyi analiz ettiklerinden dolayı insanlar üzerinde söz sahibi olmuş ve onları yönlendirebilmiştir. Ancak bunu başarabilmek için, kitle içerisindeki insanların duygu ve düşüncelerini anlamak, onlar gibi görünmek ve bu duygu ve düşüncelerin ışığında onları hayallere sürüklemek gerekmektedir. Liderin kendi düşüncelerinden çok kitlenin hassasiyetlerini dile getirmesi gerekmekte, aksi takdirde halkta uyandırdığı etki gücünü kaybeder. Kitleler hiçbir zaman doğruları duymaya aç değildirler. Hoşlarına gidecek temelsiz, çürük ve içi boş bir inancın körü körüne peşinden gider ve doğru da olsa hoşlarına gitmeyen herhangi bir şeyden ise yüz çevirirler. Onları hülya denizine sürüklemesini bilen liderler onların desteğini kazanırken, onları hayallerden kurtarmaya çalışanlar ise kitlelerin gazabına uğrarlar (Le Bon, 2005: 85-87). Popülistler bu fikirden esinlenerek göz kamaştırıcı vaatlerle destekçilerini oyalamaya yoluna başvururlar.

7. POPÜLİZMİN TEMSİLİ DEMOKRASİ İÇERİSİNDEKİ YERİ

Günümüzde anayasaların tümünde ‘‘halk egemenliği’’ vurgusu çok hakimdir. Ancak iş pratiğe gelince, birçok demokraside bu vurgunun gerçekte bağdaşmadığını ve 20.yüzyılda birçok demokratik rejimde antidemokratik özellik gösteren hükümetlerin iş başına geldiğini söyleyebiliriz. Popülist hareketlerin çoğalmas ve halkın yalnız kendileri tarafından layıkıyla temsil edilebileceğini iddia etmeleri bunu kanıtlamaktadır. Demokrasi ideali, farklılıkları zorunlu kılmaktadır. Ancak popülizmin çoğulculuk karşıtlığı ve halk adına konuşma arzusu demokrasiyi zedelemektedir (Gentile, 2017: 35,36). Halkın belli bir kısmını gerçek halk olarak tanımlamak ve diğer kesime sırf onlar gibi düşünmediği için baskı uygulamak veya yandaşlarını kışkırtarak onların düşüncelerini değiştirmeye kalkmak, siyaset arenasında tansiyonun artmasına ve demokrasinin olumsuz etkilenmesine sebep olur. Farklılıkların hoş karşılanmadığı veya yönetenlerin kendilerini halkın geneline değil, belli bir topluluğa aidiyet duygusuyla bağlı kaldıkları bir ülkede yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi onları hakiki demokrat yapmaz (Touraine, 1997: 45,46).

Temsili demokrasilerde politikacılar halkı etkilemek ve kendine oy vermesini sağlamak adına halkın beklentilerine duyarsız kalmaz. Popülist siyasetçiler halkın düşüncelerini iyi analiz ederek ona göre bir söylem geliştirir ve halkı amaçları doğrultusunda siyasetin içine çekerek rahat hareket etme imkanı bulur. Böyle bir iktidarın üç belirgin özelliği bulunmaktadır: devlet kaynaklarını kendi şirketleriymiş gibi görüp o şekilde davranmak, ihalelerde usulsüzlük ve adam kayırmacılığıdır. Popülistlerin yukarıda saydığımız üç durumu takipçilerinin sadakatini arttırabilmek adına yaptığını söyleyebiliriz (Müller, 2017: 18). Bu şekilde hukukun üstünlüğü bir kenara bırakılarak, demokrasinin altının oyulması ihtimal dahilinde olacaktır. Kısacası popülizmin çoğu zaman menfaatlerine uyduğu müddetçe hiçbir vaatten sakınmayan ve yasal düzenlemeleri lehlerine uygun hale getirmek adına eğip büken demogogları resmetmek adına kullandığımız bir kavrama karşılık geldiğini söyleyebiliriz (Arditi, 2010: 81). Carl Schmitt bu konuya ilişkin ‘‘Parlamentar Demokrasinin Krizi’’ adlı yapıtının önsözünde şunları belirtir: ‘‘Bazı devletlerde parlamentarizm, bütün kamusal işlerin, partilerin ve yandaşlarının ganimet ve taviz konusu haline dönüşmesi ve siyasetin, seçkinlerin işi olmaktan uzaklaşarak hayli hor görülen bir sınıfa mensup insanların bir hayli hor görülen mesleği haline gelmesi gibi bir durum yaratmıştır’’ (Schmitt, 2006b: 19).

Siyasi yozlaşma, kamu kaynaklarının yöneticiler tarafından kişisel çıkarlar doğrultusunda sömürülmesi anlamına gelmektedir. Siyasi yozlaşmanın her türlü yönetimde karşımıza çıkabilecek bir durum olduğunu söyleyebiliriz. Aslında kendini halkçı olarak tanımlayan bazı siyasetçiler, kamu kaynaklarını hortumlarken halkçılığı bir maske olarak kullanmaktan imtina etmezler (Canfora, 2003: 51).Popülistler XIV. Louis’in ‘‘Devlet, benim’’ sözünü kendilerine kılavuz edinmişçesine davranışlar sergilemekten geri durmazlar.

Belki de onların bu cüretkârlığının altında yatan sebep, gerçek halk olarak tasvir ettiği kesimin desteğini kazanmalarıdır.

Totaliter rejimler ile popülist siyaseti en çok yakınlaştıran unsur, hiç kuşku yok ki, her ikisinin de liderleri etrafında bütünleşmiş bir halk meydana getirme niyeti taşımasıdır. Homojen halk tasavvuru, liderin sultanının artması ve onun yüceltilmesi ile sonuçlanır. Ne de olsa lider, halkın büyük çoğunluğunu ülke bir savaştaymışçasına kenetlemesini bilmiştir. Zamanla lider, eleştirilmesi mümkün olmayan mitolojik bir kahraman olarak görülmeye başlanır. Kararları sorgulanmayan liderlerin zamanla otoriter bir hal almaları kaçınılmaz olur. Halka düşen görev ise, bu bütünlüğü bozmayacak şekilde davranmaktır. Liderin eleştiri konusu yapılması durumunda, kutsallarına saldırılan insanlar ile o kutsala saldıran kesim arasında şiddet olayları meydana gelecektir (Şengül, 2011, 73). Demokrasi ise farklılıkların hür bir şekilde seslerini duyurabildiği ve sorunların uzlaşılı yoluyla çözüldüğü bir ortamın varlığına gereksinim duyduğu için, popülist siyasetin olduğu bir ülkede koşar adım demokrasiden uzaklaştığı söylenebilir.

Siyasetin doğası gereği, biz-onlar ilişkisinin kurulması zorunludur. Demokrasinin amacı ise bu biz-onlar ilişkisinin, muhaliflerin ortadan kaldırılması gereken birer düşmanlar gibi gören dost-düşman ayrımına dönüşmemesini sağlamaktır. Biz-onlar ilişkisinin dost-düşman ayrımından daha yumuşak ve barışçıl bir ayrım olduğunu söyleyebiliriz. Biz-onlar ilişkisinde mücadele eden taraflar birbirini yalnız rakip olarak görmekte ve taraflar birbirinin meşru haklarını tanımaktadır. Diğerinde ise, rakipler birbirini birer düşman olarak görmekte ve birbirlerini alt etmenin yollarını aramaktadır. Çağdaş demokrasilerde istenen şey, çatışmaya dönüşmeyen rekabettir. Popülist siyasetin doğasında dost-düşman ilişkisi olduğu için demokrasi ile ters düşmektedir (Mouffe, 2010b: 28).

İktidarlar, yürüttükleri politikaları medya yoluyla halka ulaştırma ve onların takdirini kazanma arzusu taşırlar. Medyanın hükümetlerin kamuoyunu bilgilendirmek için kullandığı bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Medyanın siyasi açıdan önemli rol oynaması yalnızca hükümetin propaganda vasıtası olmasından kaynaklanmamaktadır. Medya, iktidar üzerindeki halk denetimini kolaylaştırır ve yöneticilerin sorumlu oldukları konularda hesap vermelerinin gerekliliğini ortaya koyarak yönetimin şeffaflığını sağlar. Ancak bu görevini bağımsız olursa gerçekleştirebilir. Aksi takdirde, iktidar veya diğer güç odakları tarafından yönetilen medyanın yönetim anlayışına olumlu bir katkısı olmayacaktır (Beetham ve Boyle, 2005: 11-13). Özgür bir medyanın varlığı, vatandaşların menfaatinedir. Medya, hükümetlerin kusurlarını ve karışmış oldukları yolsuzlukları gözler önüne serer. Popülistlerin kendini eleştiren medya ve sivil toplum kuruluşları üzerinde baskı uygulaması ve onları hizaya sokma çalışmaları demokrasi ideali açısından kabul edilemez bir durumdur (Keane, 1999: 29).

Buraya kadar popülizmin demokrasi içerisinde yuvalanmış bir parazit olduğunu belirtmeye çalıştık. Ancak popülizm, nezaket kurallarını hiç de önemli görmeyen, sofra adabından bihaber görünen ve bu yüzden sarhoş olacak derecede içen bir misafiri andırmaktadır. Mevcut düzeni bozmaya da gerçekleri tüm çıplaklığıyla insanların yüzlerine vurmaya da elverişli bir yapısı vardır (Arditi, 2010: 104). Her ne kadar popülizmin demokrasinin altını oymaya kalktığını dile getirsek de diğer taraftan amacından şaşan demokrasinin rayına oturtulmasında önemli roller oynadığını da vurgulamamız gerekmektedir. Mevcut demokrasi örnekleri, halkı gerektiği gibi temsil etme, halkın ihtiyaçlarına karşılık verme ve yönetimde şeffaflık konularında sınıfta kalmıştır. Tam bu noktada popülizmin sözde siyasal katılım mekanizmasını harekete geçirerek “halksız icra edilen demokrasiye halklılık katmaya çalışması” olarak görülebilir (Çınar, 2014: 242).

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Daha önce değindiğimiz gibi, temsili demokrasinin olduğu yerde popülizmin ortaya çıkması olağan dışı bir durum oluşturmayacaktır. Çünkü ‘‘Halkın, halk adına, halk için yönetme arzusu ve gayreti’’ olarak tanımladığımız demokrasi ve onun uzantısı olan temsili demokrasilerde, iktidar halkın oylarıyla belirlendiği için siyasetçiler özellikle seçim dönemlerinde popülist söyleme sıklıkla başvurur ve destek toplamaya çalışır. Bu sebeple çoğu zaman demokrasi ile popülizm arasında bir fark yokmuş gibi düşünülür. Bu durum her iki kavramın da herkes için geçerli bir tanımının yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak popülizmin çoğulculuk karşıtlığı, halk adına konuşma arzusu, uzlaşma yerine düşman yaratma amacıyla kutuplaştırıcılığı gibi birtakım özellikleri demokrasiden kopmasına neden olmaktadır.

Demokrasimizin kaderi, insanlardaki itaat etme temayülünün ortadan kaldırılması, çağdaş topluma yaraşır yurttaşlık bilincinin yeniden tesis edilmesi ve katılımcı demokrasinin oluşturulması ile tersine çevrilebilir. Etkili demokrasi, vatandaşların kendilerini ilgilendiren konuların hepsinde olmasa da çoğunda etkin rol oynamasıyla sağlanabilir. Yurttaşlar, temsilcilerinin elindeki dümeni sıklıkla ele geçirip gidişatı değiştirebildiklerini gördükleri andan itibaren demokrasiye dört elle sarılacakları düşüncesi bir gerçektir (Barber, 1995: 195). Katılımcı demokratik yolların tesis edilmesi geciktikçe popülist siyasetin daha etkin bir rol oynadığı çok açıktır. Katılımcı demokrasi ile popülistlerin ‘‘her fırsatta halka başvurmalı’’ arasındaki fark, taşıdıkları niyetlerde saklıdır. Katılımcı demokrasinin oluşturulmasındaki niyet, yurttaşların kendilerini ilgilendiren konularda bizzat karar verebilmesi ve özyönetim mantığının oturtulabilmesi iken; popülizmin niyeti, kendi çıkarlarına uygun düzenlemelerin, popülist siyasetçilere inanmış ve güvenmiş insanlar aracılığı ile meşruluk kazanmasını sağlamaktır. Bu şekilde düşünüldüğünde popülizm, halka sormayı, demokrasinin gelişmesi için değil, kendi çıkarlarını korumak ve daha fazla güç kazanmak adına önemsedğini söyleyebiliriz.

Son olarak, demokrat gibi görünüp, asıl amaçları demokrasinin altını oymak olanlara karşı ‘‘Neden Demokrasimize sahip çıkmalıyız?’’ sorusuna verilebilecek yanıtlar şu şekilde sıralanabilir: Birincisi, demokrasi bizi acımasız otoriter yöneticilerden koruyabilir. İkincisi, demokrasi diğer yönetim modellerinin sunamayacağı özgürlükleri sunar. Üçüncüsü, demokrasi herkesin kişisel çıkarlarını koruyabilmesini sağlar. Dördüncüsü, demokrasi bireylere kendilerini ilgilendiren konularda başkasının değil bizzat kendilerinin etkin rol oynaması gerektiğini öğretir. Beşincisi, demokrasi sınıfsal farklılıkları reddedip herkesin eşit olduğunu vurgular. Sonuncusu, farklı düşünceler demokrasilerde daha rahat ifade olunabilir (Dahl, 2001: 48).

KAYNAKÇA

- Ardıti, B., (2010), *Liberalizmin Kıyılarında Siyaset: Farklılık, Popülizm, Devrim, Ajitasyon*, Çev: Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Barber, B., (1995), *Güçlü Demokrasi*, Çev: Mehmet Beşikçi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beetham, D. ve Boyle, K., (2005), *Demokrasinin Temelleri 80 Soru 80 Cevap*, Çev: Aslıhan Zeynep Kopuzlu, Ankara: Adres Yayınları.
- Beetham, D., (2006), *Demokrasi ve İnsan Hakları*, Çev: Bilal Canatan, Ankara: Liberte Yayınları.
- Berlin, Isaiah, (1968), To Define Populism. *Government and Opposition*, 137-179.
- Canetti, E., (2006), *Kitle ve İktidar*, Çev: Gülşat Aygen, İstanbul : Ayrıntı Yayınları.
- Canfora, L., (2003), *Demokratik Retoriğin Eleştirilmesi*, Çev: Durdu Kundakçı, Ankara: Dost Kitabevi.
- Çınar, M., (2014), Demokrasi. *Siyaset: Kavramlar, Kurumlar*(pp. 203-250), Editör: Yüksel Taşkın, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dahl, R. A., (2001), *Demokrasi Üzerine*, Çev: Betül Kadioğlu, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Duverger, M., (1994), *Siyaset Sosyolojisi*, Çev: Şirin Tekeli, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Erdoğan, M., (2001), *Anayasal Demokrasi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Fassin, E., (2018), *Popülizm: Büyük Hınç*, Çev:Gülener Kırnalı ve İlker Kocael, Ankara: Heretix Yayınları.
- Gentile, E., (2017), *Demokrasi'de Her zaman Halk Egemendir-Yalan*, Çev: Volkan Çandar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gerbaudo, P, (2018), *Maske Ve Bayrak: Popülizm ve Yurttaşlık*, Çev: Diyar Saraçoğlu, İstanbul: Kafka Yayınları.
- Giddens, A., (2011), *Sosyolojinin Savunusu*, Çev: İbrahim Kaya, Ankara: Sav Yayınları.
- Gökçe, O., (2016), Siyaset ve Kişilik. *Siyaset Sosyolojisi*(pp. 79-111), Editör: Orhan Gökçe, Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Habermas, J., (2002), *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, Çeviri: Medeni Beyaztaş, İstanbul: Bakış Yayınları.
- Harkins, Phil, (2002), *Etkili Konuşmanın Gücü*, Çev: Gürol Koca, Bursa: Alfa Yayınları.
- Heywood, Andrew, (2007)*Siyasi İdeolojiler*, Çev: Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi vd., Ankara: Adres Yayınları.
- Jefferson, T., (1961), *Thomas Jefferson'dan Seçme Parçalar*, Çev: Mete Tunçay, Türk İstanbul: Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- Kapani, M.,(1988), *Politika Bilimine Giriş*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kesgin, B., (2017), *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*, İstanbul: Açılım Kitap.
- Laclau, E. (2011), "Popülizm: Bir Ad Ne İçerir?", (Çev. Hayriye Özen), *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 135-146.
- Laclau, E., (2007), *Popülist Akıl Üzerine*, Çev:Nur Betül Çelik, Ankara: Epos Yayınları.
- Le Bon, G., (2005), *Kitlelerin Psikolojisi*, Çev: Selahattin Demirkan, İstanbul: Yağmur Yayınları.

- Locke, J., (2004), *Hükümet Üzerine İkinci İnceleme*, Çev: Fahri Bakırcı, Ankara: Babil Yayıncılık.
- Mill, J.S., (2004), *Hürriyet Üstüne*, Çev: Mehmet Osman Dostel(1955), Sadeleştiren: Ömer Çaha, Ankara: Liberte Yayınları.
- Montesquieu, C. L. (2014), *Kanunların Ruhu Üzerine*, Çev: Şevki Özbilen, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Mouffe, C., (2000), *Demokratik Paradoks*, Çev: A. Cevdet Aşkın, Ankara: Epos Yayınları.
- Mouffe, C., (2010), *Siyasal Üzerine*, Çev: Mehmet Ratip, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Müller, J.W., (2017), *Popülizm Nedir?*, Çev:Onur Yıldız, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Paine, T., (2017), *İnsan Hakları*, Çev: Mehmet Osman Dostel, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rawls, J.,(2007), *Siyasal Liberalizm*, , Çev: Mehmet Fevzi Bilgin, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rousseau, J.J., (1994), *Toplum Sözleşmesi*, Çev: Vedat Günyol, İstanbul: Adam Yayınları.
- Sartori, G.,(2017), *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, Çev: Tunçer Karamustafaoğlu vd., İstanbul: Sentez Yayınevi.
- Schmitt, C., (2006), *Parlamentar Demokrasinin Krizi*, Çev: A. Emre Zeybekoğlu, Ankara: Dost Kitabevi.
- Schmitt, C., (2014), *Siyasal Kavramı*, Çev: Ece Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları.
- Seyla, Benhabib, (1999), Demokratik Moment ve Farklılık Sorunu. *Demokrasi Ve Farklılık: Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması*(pp. 11-33), Çev: Zeynep Gürata vd., İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Şaylan, G., (2008), *Temsili Demokrasinin Önlenebilir Krizi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Şengül, H.T., (2011), *Muhafazakâr Popülizm*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Taggart, P., (2004), *Popülizm*, Çev: Barış Yıldırım, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tocqueville, A.D., (1994), *Amerika'da Demokrasi*, Çev: İhsan Sezal vd., Ankara: Yetkin Yayınları.
- Touraine, A., (1997), *Demokrasi Nedir?*, Çev:Olca Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türküne, M., (2011), *Siyaset*, İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Weber, M., (2006), *Sosyoloji Yazıları*, Çev:Taha Parla, İstanbul: Deniz Yayınları.
- Yayla, Atilla, (2014), *Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler*, Ankara: Adres Yayınları.
- Yayla, Atilla, (2015), *Siyaset Bilimi*, Ankara: Adres Yayınları.